

Hoe maak je een Haiku?

01 Wat is een Haiku?

Hoe leer je een Haiku waarderen

- 03 Regel 1: De Vier Seizoenen
- 04 Regel 2: Voel en Overdenk Jouw Wereld en Jouw Hart
- 07 Regel 3: Vang het Moment

09 Een Haiku voor iedere gelegenheid

Wat is een Haiku?

'Haiku', ook wel 'stoeiversje' of 'speelversje' genoemd, begon in het 17de-eeuwse Japan als gevolg van wedstrijden onder dichters. Ooit werd het beschouwd als een eenvoudig spel met woorden of gedachten en werd het gezien als tweederangs literatuur.

*mijn gouden paardenbloem
is uitgevlogen
de wereld over*

Мой золотой одуванчик
Разлетелся
По всему свету

Inna Yegaj, 5 jaar, Rusland (2008)

makend van woordgrapjes en woordspelletjes, aangezien dat de mode was, maar is vanaf 1680 begonnen meer belang aan de rol van zijn dichtregels te hechten

Masaoka Shiki (1867-1902), een vooraanstaand moderne Haiku dichter, beweerde evenwel: 'Haiku is Literatuur'. Vanaf toen werd Haiku een van de belangrijkste vormen van de traditionele literatuur van Japan. Haiku is een vorm van dichten waarmee een bepaald moment in het leven van de dichter gevangen wordt op een heel korte beschrijvende manier. Het gedicht bevest als het ware een moment in de tijd, waarbij de lezer ruimte wordt gelaten voor verbeelding. Elk woord versmelt naadloos met het volgende, de lezer meevoerend naar een dichtelijke omgeving door slechts drie dichtregels.

Haiku is een beschouwende vorm van dichten en waardeert natuur, kleuren, seizoenen, tegenstellingen en verrassingen. Het is ontwikkeld tot een dichtvorm waarmee diepe gevoelens voor de natuur inclusief de mens worden uitgedrukt. Dit volgt het traditionele Japanse idee dat de mens deel uitmaakt van de natuur, en daarmee in harmonie moet leven. Matsuo Basho (1644-1694) staat bekend als de grootste dichter in de geschiedenis van de Haiku. Hij was een telg uit een arme samurai familie in zuid Japan. Op zeer jonge leeftijd is hij begonnen de Haiku te bestuderen en spoedig startte hij zijn eigen school waar 2000 studenten onder zijn leiding studeerden. In zijn beginjaren schreef Basho zijn gedichten gebruik

*Ik hou van de wind
met de wind in mijn gezicht
voel ik me super*

*I adore the wind
It makes me feel excited
When it blows at me*

Guy Peppiatt, 6 jaar, Verenigd Koninkrijk (2008)

De Vorm van een Haiku

De vorm is zeer eenvoudig. Het bestaat uit 3 regels van 17 lettergrepen verdeeld in een 5-7-5 patroon.

Dit creëert een kort-langer-kort patroon. Iedereen kan een Haiku schrijven. Het mooiste van een Haiku is dat hij niet rijmt. Sommige dichters gebruiken iets minder of iets meer dan de traditionele 17 lettergrepen. Zo lang je je houdt aan het kort-langer-kort patroon is je gedicht nog steeds een Haiku. Vaak wordt bij het schrijven van een Haiku symboliek gebruikt, en hoewel het beeld steeds wordt beschreven in simpele taal, is de verborgen suggestie vaak zeer subtiel. In goede Haiku zie je vaak gedetailleerde observatie

*speelse lentebriesjes
sorry klein lieveheersbeestje
houd de stengel vast*

Playful spring breezes
Sorry little ladybug
Hold on to the stem

en een diepe liefde voor de natuur. Veel Haiku zijn mooie woordbeelden, maar geen ingewikkelde beschrijving. Hoe ingetogener de beschrijving is, des te meer ruimte er is voor de lezer om zijn eigen beeld te vormen. Haiku is doorgaans één adem lang. Dichters moeten dus luisteren met hun oren, maar ook met hun ogen en hart teneinde een goede Haiku te kunnen schrijven.

Keoho Bryant, 8 jaar, Verenigde Staten (2008)

De Schoonheid van de Haiku

Hoe een haiku geïnterpreteerd moet worden is aan de lezer. Om internationale Haiku te kunnen waarderen, moeten we kennis hebben van de cultuur van de dichter.

Als we geconfronteerd worden met de diverse vormen van uitdrukkingen en emoties, geloven we graag dat Haiku gebaseerd is op een universele wijze van communiceren tussen mensen over de hele wereld. Vanuit deze gedachte kunnen we ook het plezier in Haiku delen, en wederzijds begrip promoten samen met de schoonheid van het Haiku gedicht. In de 21ste eeuw is het van vitaal belang dat de economische, politieke en culturele muren tussen de volkeren neergehaald worden, zodat we in een goede samenwerking onze doelen kunnen bereiken. Om zo ver te komen moeten ook de geestelijke grenzen tussen de volkeren verdwijnen. Misschien kan de waardering van Haiku helpen aan de creatie van een meer harmonieuze wereldgemeenschap.

*een lange donkere nacht
vol fluisterende wind
geen maan*

*A long dark night
Full of whistling wind
No moon*

Ana Simik, 12 jaar, Slovenië (2008)

Laten we proberen de Haiku te illustreren

Als je je haiku hebt geschreven, probeer dan een tekening te maken van wat je hebt beschreven.

Het hoeft geen meesterwerk te zijn – gewoon iets dat een weergave is van het beeld dat je had. Het kan heel kleurrijk zijn, of zwart-wit. In de onderstaande tekening heeft Nutchanard het beeld van haar Haiku getekend: “wind zwaait zachtjes over 't veld, lange rijstaren buigen met de wind mee, een buffelrit koelt me af”

Nutchanard Wongsricha, 12 jaar, Thailand (2008)

Ze gebruikt simpele taal om haar dagelijkse leven te beschrijven, en de kleurrijke tekening toont de schoonheid die ze daarin ziet. Iedere twee jaar sturen duizenden kinderen van over de hele wereld hun Haiku in met hun tekeningen naar World Children's Haiku Contest (Wereld Kinderen Haiku Wedstrijd)

*wind zwaait zachtjes over 't veld
lange rijstaren buigen met de wind mee
een buffelrit koelt me af*

*ลมพัดมากลางทุ่ง
รวงข้าวชูช่อลัดตามลม
ฉันขี่ควายกินลม*

Hoe leer je een Haiku waarderen

Regel 1 De Vier Seizoenen

Haiku is een manier om ons opnieuw met de natuur te verbinden doordat het onze bewustwording van de relatie tussen mens en zijn omgeving verhoogt. Haiku bevat traditioneel een verwijzing naar de natuur, in Japan heet dat 'kigo' oftewel een 'seizoenswoord'. Een kigo geeft de Haiku een verdieping en maakt hem meer universeel.

Sommige favoriete onderwerpen voor Haiku zijn: de eindigheid van het leven, vogels en andere dieren, insecten, bomen en bloemen, bergen, de maan, zonneschijn, sneeuw, regen, mist en andere aspecten van de natuur.

Er is altijd een seizoensverwijzing, of 'kigo', soms heel direct, soms indirect: 'een koele maan' (de winter), 'pruimenbloesem' – (de lente), 'vuurvliegjes' – (de zomer), of 'esdoornbladeren' of 'rode bladeren' – (de herfst). De 'kigo' is sinds mensenheugenis onderdeel geweest van de Japanse dichtkunst; als bewustwording van de vier seizoenen is het vaak van belang geweest in de Japanse cultuur. Ook Basho sprak van het belang om dichtbij de natuur te staan: 'om over de dennenboom te kunnen schrijven, moet je één worden met de dennenboom'. Zo dicht moet je bij de natuur staan.

*onder de hete zon
surf ik op de golven
met mijn dolfijnenvrienden*

*Under the hot sun
I am surfing on the waves
With my dolphin pals*

Dale Jasch, 11 jaar, Australië (2008)

In dit gedicht gebruikt Mark het woord 'kikkers', waarmee hij ons laat zien dat de Haiku in de lente speelt. Woorden als 'glinsteren' en 'wervelen' suggereren een lichte en vrolijke sfeer.

Denk er aan dat de taal die je gebruikt, de sfeer van je Haiku bepaalt. Misschien heeft Mark de kikkers gezien juist toen deze met veel plezier stroomafwaarts dreven. In Japan gebruiken Haiku dichters als hulpmiddel een 'saijiki', een seizoenenwoordenboek. Iedere dichter moet evenwel per land zijn eigen seizoenenwoorden vinden door zijn omgeving en de veranderingen in zijn eigen omgeving goed waar te nemen. Daardoor zullen de seizoenenwoorden per land nogal kunnen verschillen. In Dale's gedicht zien we een aantal verwijzingen naar

de zomer; 'de hete zon', en 'surfen op de golven'. Hij geeft ons ook een inkijkje in wat de mensen in Australië in de zomer doen door het woord 'surfen' te gebruiken. Hij heeft een beeld gecreëerd van een snikhete zomerdag aan het strand zonder het woord 'zomer' te gebruiken. Dit is het mooie van 'kigo'.

*watervallen glinsteren
kikkers wervelen stroomafwaarts
naar de leliebladeren*

*Waterfalls glitter
And swirl the frogs down the stream
To the lily pads*

Mark Rotitka, 11 jaar, Verenigde Staten (2008)

LET OP

Kijk eens naar het gedicht hieronder. Braedon bekijkt niet alleen het onderwerp van zijn Haiku, hij is er misschien wel één mee geworden. Hij stelt zich voor dat de nectar zoet smaakt, ook al heeft hij het misschien nooit eerder zelf geproefd. Hij hoeft het woord 'lente' niet te gebruiken omdat we wel weten dat het lente is vanwege de woorden 'vlinder', 'roos' en 'zoete nectar'. Braedon heeft zijn Haiku qua woorden heel subtiel en simpel gehouden, maar het creëert nog steeds een prachtig beeld bij de lezer.

*de vlinder fladdert
strijkt neer op de wilde roos
proeft zoete nectar*

The butterfly comes
Descending to the wild rose
Tasting sweet nectar

Braedon Stenson, 9 jaar, Canada

*prachtige kant
op onze ramen
geweven door de vorst*

Na našem oknu
Lepa ledena čipka
Stke jo zimski mraz

Nela Zorko, 12 jaar, Slovenië

Nela zegt niet 'ijs op onze ruit' om aan te geven dat het een koude winter is. Ze gebruikt simpele maar mooie, suggestieve taal, en geeft de lezer de gelegenheid om zich een beeld te vormen van een breekbare en winterachtige scene.

Deze Haiku's laten ons zien dat je de lezer echt niet precies moet vertellen wat ze zien. Gebruik eenvoudige en aansprekende taal en je gedicht zal de lezer in staat stellen om zelf een beeld op te roepen dat zo mooi is als op deze pagina. Als je je Haiku in een bepaald seizoen schrijft, gebruik dan woorden die naar dat seizoen verwijzen – probeer te voorkomen dat je de naam van het seizoen ook daadwerkelijk noemt. Je zult jezelf verrassen!

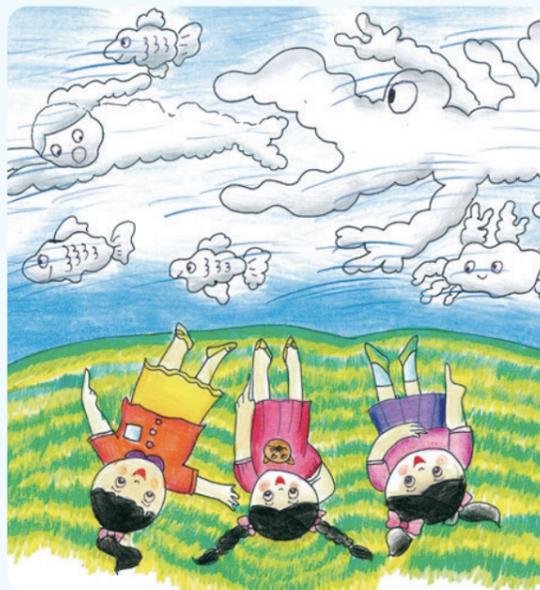
Regel 2 Voel en Overdenk Jouw Wereld en Jouw Hart

Haiku is niet alleen een manier om één met de natuur te worden, maar ook een manier om de wereld duidelijk te zien en te beschrijven. Omdat Haiku kort is, moet de lezer in staat gesteld worden om in drie korte verbeeldende regels het moment te ervaren van inzicht dat de geest van de dichter beving.

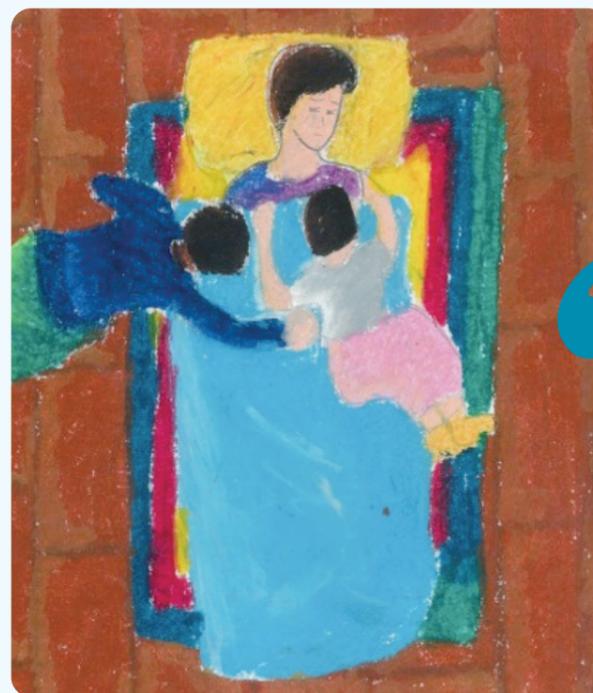
*briesjes bewegen zachtjes
massa's pluizige wolken genieten van de drift
hemelse sprookjes om te genieten daar beneden*

สายลมพัดแผ่วพลิว
ก้อนเมฆลอยละลิวเล่นลม
นอนชมนิทานฟ้า

Om een goede Haiku te schrijven moet je de wereld helder zien en dit ook duidelijk beschrijven, door specifieke en concrete beelden te gebruiken – waarbij het beeld eenvoudigweg een woord of groep van woorden is die een object presenteren dat de zintuigen aanspreekt – dat gezien, gevoeld, gehoord, geroken, geproefd, etc. kan worden.

Pruksachart Pratoomnan, 10 jaar, Thailand (2008)

*vader lag stil met gesloten ogen
mama en ik omhelsden hem teder
hij blies zijn laatste adem uit*

พ่อนอนหลับตานิ่ง
หนูกับแม่กอดพ่อไว้นาน
ลมหายใจหยุดแล้ว

Ekararb Uawisawathana, 12 jaar, Thailand (2008)

*het ratelt heftig
op het schoolplein
de wind drijft het lege blik voort*

Es scheppert laut
im Schulgelände
Der Wind treibt eine leere Bühse

Tobias Bockmann, 11 jaar, Duitsland (2008)

*zoals schoolpesterijen
worstel ik mij naar huis
de harde wind duwt*

Like school bully
Wrestling me to my home
The tough wind pushes

Claudia Sanchez, 11 jaar, Verenigde Staten (2008)

Haiku's hebben de reputatie behoorlijk objectieve beschrijvingen te zijn, toch beroert een goede Haiku de lezer, en roept enige emotie op. Het kan een heftige emotie zijn, zoals verdriet, of een subtiel gevoel van schoonheid, of van humor of van de vergankelijkheid van het leven. Maar de emotie wordt indirect opgeroepen, het wordt nooit toegelicht of uitgelegd, maar eerder overgebracht door het beeld.

LET OP

Het is belangrijk dat het beeld het gevoel indirect of subtiel beschrijft, zoals in het gedicht hieronder. In Daniels Haiku ervaren we een diep gevoel van verlies en verdriet. Eerst weten we niet precies wat voor situatie hij beschrijft wanneer hij zegt 'gemengde gevoelens' en 'herinneringen omhelzen' maar de laatste regel komt een beetje als een schok voor de lezer en zijn gedicht is op deze manier zeer effectief.

*gemengde gevoelens wervelen
herinneringen omhelzen mijn ziel
de kist zakt*

Mixed emotions swirl
Memories embrace my soul
The casket lowers

Daniel Wood, 12 jaar, Nieuw-Zeeland

Fathatunnur, 11 jaar, Maleisië (2008)

*windvlagen huilen
een straal zonlicht brengt daglicht
planten in bloesempracht*

Angin menderu
Sinar mentari cerah
Flora pun mekar

Het gedicht hieronder is heel knap geschreven, met elementen van verrassing en humor. De eerste twee regels geven heel goed het gevoel weer van plezier en spannende verwachting en we denken dat Tarzan terugkomt met iets waar hij op heeft gejaagd. Maar in plaats daarvan komt hij met iets anders terug – iets veel minder groots dan we hadden verwacht.

*ontelbaar veel vuurvliegjes
hangen boven een eindeloos veld met lantaarns
schippers zijn de weg kwijt*

Persi marinai
nell' immensa campagna
luciole quante!

Gianluca Sordi, Italië

Gianluca's gedicht zit vol verwondering en waardering voor de schoonheid van de natuur. Hij stelt zich voor dat de gloed van de vuurvliegjes gemaakt wordt doordat elke vuurvlieg een lantaarntje vasthoudt, opdat de verdwaalde schippers hun weg naar huis kunnen vinden.

*één, twee, drie, vier, vijf
Tarzan ging op tijgerjacht
kwam terug met een muis*

One two three four five
Tarzan went on a tiger hunt
Came back with a mouse

Shen Hua Ouiang, 12 jaar, Singapore

Regel 3 Vang het Moment

Haiku schrijven is een manier om een stapje terug te doen in onze moderne snelle wereld en daarmee beter te ontspannen en ons leven meer te kunnen waarderen

Basho zei "Haiku is wat op dit moment, in deze tijd, op deze plek gebeurt." De beste Haiku worden geschreven vanuit iemands waarneming op het moment, in het hier en nu.

Hoewel sommige mensen schrijven vanuit hun herinnering of verbeelding, zijn de Haiku die het meest oorspronkelijk lijken, ontstaan uit iemands directe ervaring of tenminste gedeeltelijk uit iemands werkelijke beleving.

*ik zie de sneeuwverstuiving
op de grond vallen, ik denk aan
dingen die ik deed*

I watch the snowdrift
Fall to the ground I think of
The things I have done

Hannah Ferguson, 10 jaar, Canada

*strijemende regens en harde koude wind
dreven me bibberend op een grote tak
mijn familie is verdwenen*

ลมฝนปนพายุนิ่ง
หนาวสั่นบนกิ่งไม้ใหญ่
ครอบครัวฉันหายไป

Kittamet Thongchom, 12 jaar, Thailand (2008)

Om een Haiku te kunnen schrijven moet je wakker zijn en open staan voor de wereld. Want als de geest wakker is en niet beneveld of te vol van gedachten, kun je pas duidelijk zien wat er werkelijk is. Dit 'helder kijken' wordt de verrassing of het actuele moment. Dit maakt op zijn beurt dat je het dagelijks leven veel meer waardeert. Je moet niet proberen om te shockeren of te verrassen, maar stilzitten en waarnemen wat er is.

LET OP

De volgende drie dichters geven met hun Haiku uitdrukking aan persoonlijke ervaringen. Na schrijft over een tijd waarop ze aan de rand van de zee staat, luisterend naar de 'muziek' van de golven. Merk op dat hij niet direct zegt dat de zee muziek 'is', hij suggereert het wel op een subtiele manier.

*het geluid van de golven
een concert dat thuishoort
op de zeebodem*

해변 음악회
한창 열리고 있네
철썩 철썩

Na Young Moon, 12 jaar, Korea

Misschien heeft Alex op een donkere nacht een vallende ster gezien en heeft hij zich voorgesteld dat die langs de Melkweg ging, hetgeen hem geïnspireerd heeft tot deze Haiku

*vallende ster
wil graag de wereld zien
buiten de Melkweg*

Etoile filante
A voulu se détacher
De la voie lactée

Alex Malot, 13 jaar, Frankrijk

Deze gedichten laten ons zien dat hoewel het van belang is om vanuit eigen ervaring te schrijven, het niet altijd goed is om de lezer precies te laten weten wat er gebeurde. Probeer taal te gebruiken die eenvoudig maar toch levendig is.

Met onderstaand gedicht kan de lezer zich verbeelden wat het onderwerp van de Haiku is zonder dat precies wordt verteld hoe dat er uitziet. Je hoeft dingen die algemeen bekend zijn, niet gedetailleerd uit te werken. We weten bijvoorbeeld allemaal wel hoe een libel er uitziet.

Je hoeft alleen de karakteristieke eigenschappen van het onderwerp te beschrijven.

*spiegeling in
de ogen van de libellen
Andromeda*

トンボの目
アンドロメダを
映している

Natsuki Toyokawa, 12 jaar, Japan

Een Haiku voor iedere gelegenheid

1 Alles op één dag

Vaak wordt de beste Haiku geboren uit het simpelste onderwerp – je dagelijkse leven. Of je nu leeft in een huis met 6 personen, of in een stad tussen duizenden mensen, je dagelijkse activiteiten en ontdekkingen zijn uniek, en geven jou de kans om een wereld te schetsen die alleen jij ziet.

Haiku's zijn ook een manier om mensen in andere landen te laten zien wat jij doet in jouw land. Door jouw Haiku's te lezen zullen ze het leven in jouw stukje van de aardbol beter gaan begrijpen. Je kunt ervoor kiezen te schrijven over jouw familie, school, woonomgeving, hobby's, huisdieren of je achtertuin.

Als je erover nadenkt bestaat er een eindeloze lijst van onderwerpen voor jouw Haiku. Het enige dat je moet doen, is je ogen openen en open houden.

Overdag

Wat doe je gewoonlijk als eerste wanneer je 's ochtends uit bed stapt? Hoe ziet je dag er uit? Is het een goede of een slechte dag? Met wie ben je? Waar ben je?

Denk er aan, je hoeft niet in details te treden. Geef je lezer alleen maar een gevoel van hoe een dag in jouw leven is.

In de donkere nacht

De nacht toont zich op vele manieren in de verschillende landen... Zijn er veel sterren? Is het eng? Wat doe je's nachts graag?

2 Gedurende de week

Van maandag tot vrijdag kunnen onze levens zo druk worden dat we weleens vergeten wat we op dinsdag deden, of zelfs al wat we gisteren deden. Haiku is een mooi instrument om eens goed te kijken wat we gedurende de week doen, en om die momenten voor ogen en voor altijd in onze herinnering te houden.

In het weekend

Het weekend is misschien wel voor iedereen het meest favoriete deel van de week! Jouw Haiku kan gaan over de uitjes die je hebt met je familie, over het spelen met je vrienden of het ontspannen in je eentje.

3 Gedurende het jaar

In alle landen over de gehele wereld brengt het nieuwe jaar veel nieuwe dingen: de overgang van de seizoenen, nieuw schooljaar, nieuwe vrienden, nieuwe ervaringen... Een goede manier om jouw gevoelens bij die nieuwe dingen te onthouden, is ze vast te leggen in een Haiku.

De zomerhitte

Wat doet jou terugdenken aan de zomer in jouw land? Hoe wil je over de hele wereld de mensen laten weten hoe jouw zomer is in jouw land? Wat doe je graag in de zomer?

De winterkoude

Is het echt koud bij jou in de winter? Leef je op een tropisch eiland? Waarin heb je lol in de wintermaanden?

JAL FOUNDATION
公益財団法人JAL財団

Nederland

Hoe maak je een Haiku
(Nederlands)

2-4-11, Higashi-Shinagawa,
Shinagawa-ku, Tokyo 140-0002
URL: <http://www.jal-foundation.or.jp/>
© 2014 JAL FOUNDATION

Hoe
maak je
een Haiku

俳句

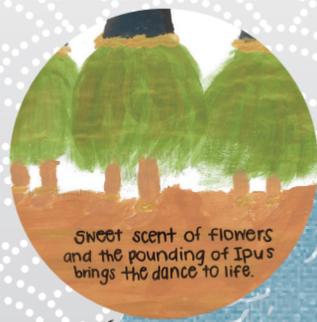
の
作
り
方

from Morocco

from China

Sweet scent of flowers
and the pounding of Ipus
brings the dance to life.

from USA

Mid-Autumn Festival
Round moon shining down
Lanterns hanging all around
Tea with mooncakes "yum"

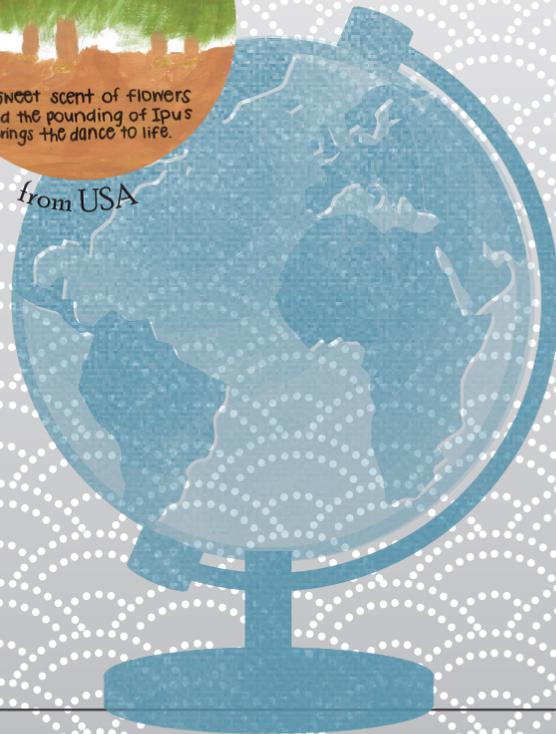
from Singapore

from Thailand

from Slovenia

Hoe
maak je
een Haiku

